

*Ірина Зінків***САКРАЛЬНИЙ СВІТ БОГОРОДИЧНОЇ ГИМНОГРАФІЇ**

Сиротинська Н. І. *Перло многоцінне: музично-поетичний світ богородичної гимнографії* : монографія / Н. І. Сиротинська. – Львів: Видавець Тетюк Т. В. – Львів, 2014. – 334 с.

Монографія Наталі Сиротинської побачила світ наприкінці 2014 року, проте до цього часу не знайшла достатньо відгуків серед українських музикознавців-медієвістів. Зміст цієї книги доволі повно розкриває перед читачем той віддалений від нас час, коли релігійно-ідеологічні уявлення людства формувалися на підставі знань про астрономічні епохи, а Всесвіт розглядався як утаємничена сув'язь знаків, за допомогою яких давні народи прочитували своє власне буття. Це явище частково пояснює Наталя Сиротинська у першому розділі книги – «Гра в бісер: сакральний світ музично-поетичного мистецтва», зосереджуючись на особливій знаковості сакрального мелосу, закоріненого в дохристиянських часах. Це дозволяє поглибити витoki національної культури до античності та середземноморського культурного ареалу, а найближчим для нас цей світ став в добу Середньовіччя, коли людська цивілізація, підіймаючись до вершин духу, закодувала у християнських догматах і сакральних текстах давні гимни, серед яких чи не найчисельнішими виявилися богородичні піснеспіви. Цей, на перший погляд, зрозумілий півчий тематичний матеріал не так яскраво представлений у канонічних Євангельських текстах, як образ Христа-Спасителя, проте у християнському обряді власне богородична тема представлена найрозлогіше.

У цьому контексті вчувається відгомін прадавньої міфології, прояви якої знаходимо у богородичній гимнографії. Вже у найдавніших віруваннях і культових практиках знайшов відображення широкий спектр явищ, пов'язаних із призначенням жінки в суспільстві як зачинательки і берегині роду, ототожненої із *Magna Mater Deorum* – Великою Матір'ю богів. Така всеохопність прадавньої жіночої символіки вповні проявилася у християнському образі Пресвятої Богородиці, у глибокій, емоційній та переконливій музичній поезії піснеспівів, у щоденних і празничних богослужіннях і гоміліях. Розмаїття цього літургійного матеріалу заклало міцний фундамент для подальшого розвитку національного мистецького континууму.

Другий розділ монографії – «Перло многоцінне: образ Богородиці в гимнографії та літературній творчості українського бароко» – Авторка присвячує висвітленню особливостей розвитку української культури, які, завдячуючи християнству, виявляють яскраву спадкоємність із середньовічною культурою, базованою на еллінській ученості та християнській богословії. Тому у різнобарвних гранях богородичної тематики осмислюється не лише пов'язаність Русі-України з сакральними здобутками Середньовіччя, але й пряма спадкоємність зі спадщиною барокової доби. Н. Сиротинська показує особливо вагоме значення обряду уславлення образу Пресвятої Богородиці, про що свідчать святкові богослужіння і тематичні гомілії,

які разом із євангельськими переказами стали підґрунтям для формування сакральної гимнографії.

Завдяки християнській етиці та сакральній поезії ранньомодерна доба предстала духовний зміст домінантною рисою національної культури. Ця особливість яскраво виявляється у різноплановій богородичній образності, символіці й метафориці, що проникли з літургійних збірників у літературні жанри ранньомодерної доби (полемічні твори, метафізична поезія, емблематичні вірші та ін.). Авторка неодноразово зазначає, що цей період є особливо важливим для національної культури, оскільки саме в цей час в Україні паралельно співіснували такі різноманітні культурні явища, як невменне й лінійно-мензуральне письмо, сакральна монодія та партесне багатоголосся, вокальні капели й інструментальні ансамблі, духовне віршування й полемічна література, рукописна практика і друкарство. Все це – на тлі впровадження повсюдної музичної освіти при українських храмах і, водночас, європейської орієнтації закладів академічного вишколу. Відтак обидва перші розділи монографії присвячені вивченню широко окресленого контексту основної проблематики.

У третьому розділі роботи («Ліствиця небесна: богородичні піснеспіви в українській сакральній монодії») запропоновано методологію аналізу української сакральної монодії. На прикладі вибраних богородичних піснеспівів українських нотолінійних ірмологіонів XVII ст. визначено співіснування двох напрямків дослідження. Перший пов'язаний із середньовічною формою невменного запису і скерує до вивчення поспівкової структури мелосу, натомість другий зосереджений на вивченні звукорядів, на плинності лінійної нотації, що дозволяє оперувати різноманітними формами співвідношення звуків, виокремлюючи ладову й метро-ритмічну константи. Такий метод, на думку дослідниці, є аналогією лінгвістичного дослідження тексту, що включає різноманітні напрямки, зокрема семіотичний аналіз, когнітивну та структурну лінгвістику, до складу якої входять фонетика як звукова складова мови (евфонія), морфологія, синтаксис. До їх компетенції входять вивчення рими, ритму, паралелізму (повторюваності), алітерації, асонансів, що співвідносяться з елементами музичного тексту. На цій основі у монографії представлено виразні паралелі музично-поетичної структури богородичних піснеспівів.

Богородична гимнографія постає зі сторінок книги як явище, що визначило чисельні напрямки розвитку мистецьких здобутків в українському культурному часопросторі, як рефлексія світоглядних засад мистецтва Києво-Руської та барокової доби. Таким чином, книга підтверджує тезу Жака Ле Гоффа про існування *довгого Середньовіччя*, яке «затрималося» в Європі до епохи Нового часу. Ця концепція є актуальною для ранньомодерної України, історія та культура якої є однією з найсуттєвіших складових історії християнської Центрально-Східної Європи.

Загалом, рецензована монографія є дуже вчасним дослідженням підсумовуючого типу, в якому зібрано й систематизовано важливий фактологічний матеріал, започатковано вивчення актуальних вимірів марійної тематики в музикознавчій площині. Ретельне опрацювання джерел за обраною темою, аналітичне структурування висновків свідчить про значний науковий потенціал Наталі Сиротинської. Дослідження має самостійне наукове значення, відкриваючи широкі можливості для подальших наукових пошуків львівської музично-медієвістичної школи.

